

Hemşirelik Öğrencilerinin COVID-19 Fobisinin Yordayıcısı Olarak Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlükleri ve Sağlık Anksiyeteleri

Intolerance to Uncertainty and Health Anxiety As the Predictors of Nursing Students' COVID-19 Phobias

Fatma Dilek Turan¹

¹ Aksaray Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 25/04/2021

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 23/08/2021

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, TÜRKİYE, Published online: 06/04/2022

ÖZ

Amaç: Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobilerinin yordayıcısı olarak, belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri ve sağlık anksiyetelerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Kesitsel tipteki araştırmanın veri toplama aşaması, Ocak-Mart 2021 tarihlerinde bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümü tüm sınıflarından 184 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, “Öğrenci Tanıtım Formu”, “COVID-19 Fobisi Ölçeği”, “Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Ölçeği”, “Sağlık Anksiyetesi Ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçek puanlarının artması sırasıyla; yüksek düzeyde koronofobi, belirsizliğe tahammülsüzlüğü ve sağlık anksiyetesini göstermektedir. Araştırmada bağımsız iki örneklem t testi (Independent t Test), One Way ANOVA, Pearson Korelasyonu ve yordayıcıların tespiti için Çoklu Doğrusal Regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmada güven aralığı %95, istatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Öğrencilerin genel COVID-19 fobisi puan ortalaması 6.39 ± 18.11 'dir. Sınıf arttıkça koronafobinin azaldığı belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyeti kız olan, ilde yaşayan, akademik başarısı yüksek, geleceğe yönelik kariyer hedefi olan öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobisi ölçek puanları daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). En sık yaşanan kaygı; ölüm/hastalanma, ekonomi, klinikten uzak olma ve mesleki yetersizlik şeklinde sıralanmıştır. COVID-19 fobileri ile belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri ve sağlık anksiyeteleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$). Araştırmada kullanılan ölçek/alt ölçeklerin, COVID-19 fobisi puanlarına ilişkin varyansın %53'ünü açıkladığı görülmüştür ($p < 0.05$, $R^2 = 0.53$).

Sonuç: Öğrencilerin gereksinimlerinin tespit edilmesi, bunlara ilişkin danışmanlık yapılması, korku ve anksiyetelerini kontrol etmeleri hususunda desteklenmeleri, yönlendirilmeleri, terapi programlarının planlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 fobi, belirsizliğe karşı tahammülsüzlük, sağlık anksiyetesi, hemşire, öğrenci

ABSTRACT

Objective: To evaluate nursing students' intolerance to uncertainty, health anxiety as predictors of COVID-19 phobias.

Methods: The data collection of the cross-sectional study was carried out by “Student Introduction Form”, “COVID-19 Phobia Scale”, “Intolerance to Uncertainty Scale”, “Health Anxiety Scale” with 184 students from all classes of the nursing department of a state university on January-March 2021. The increase in scale scores shows high coronophobia, high level of intolerance to uncertainty, health anxiety. Independent t test, One Way ANOVA, Pearson Correlation, Multiple Linear Regression analyzes were used. The confidence interval in the study was determined as 95%, the statistical significance level was accepted as $p < 0.05$.

Results: The general COVID-19 phobia score average of the students is 68.39 ± 18.11 . It was determined that the higher the grade, the lower the scale scores. In addition, the scale scores of student whose gender is female, live in provinces/Southeastern Anatolia Region, have high academic success, have career goals were found to be higher ($p < 0.05$). The most common anxiety was expressed as death / illness, economical, being far from clinic and occupational inadequacy, respectively. A significant relationship was found between COVID-19 phobias and their intolerance to uncertainty, health anxiety ($p < 0.05$). It was determined that the scales/subscales used in the study explained 53% of the variance regarding COVID-19 phobia scores ($p < 0.05$, $R^2 = 0.53$).

Conclusion: The needs of the students should be determined, the students should be consulted, therapy programs should be planned.

Key words: Coronophobia, intolerance to uncertainty, health anxiety, nurse, student

ORCID IDs of the authors: FDT: 0000-0001-6130-6896

Sorumlu yazar/Corresponding author: Fatma Dilek Turan

Aksaray Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray, TÜRKİYE
e-posta/e-mail: Fatmadilek_32@hotmail.com

*Çalışma 8-10 Nisan 2021 tarihinde yapılan “4. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi (4th International Health Science and Life Congress-IHSLC 2021)” isimli kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf/Citation: Turan, F.D. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobisinin yordayıcısı olarak belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri ve sağlık anksiyeteleri. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 5(1), 49-59. DOI: 10.38108/ouhcd.911750

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Fobiler, bir nesne ya da bir duruma ilişkin sürekli ve aşırı korku ile tanımlanan özel anksiyete bozukluklarıdır (Arpaci ve ark., 2020; Roehr 2013). DSM-V kriterlerine göre, fobilerin temel özelliği, fobi kaynağı tarafından tetiklenen korku ya da anksiyetedir (Arpaci ve ark., 2020; Roehr 2013). Bu doğrultuda hastalık korkusuna bağlı öfke kontrolsüzlüğü, suisid eğilimi, majör depresyon, anksiyete ve duygudurum bozuklukları ve bağımlılıkların fobilerin neticesinde görülebildiği bildirilmiştir (Ausin ve ark., 2020; Keyes ve ark., 2020; Wang ve ark., 2020). Fobi, bireylerde olumsuz duyguların oluşmasında oldukça önemli bir yere sahip olsa da sağlıklı olarak yönetilebildiğinde enerjiyi harekete geçirmeyi ve potansiyel bir tehditle başa çıkmayı sağlayan uyarlanabilir bir duygudur (Garcia ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Ramos-Lira ve ark., 2020). Kontrol edilebildiğinde problem çözme, kurallara uyma, sosyal destek arama, dua etme ve dini bir topluluğa bağlanma gibi destek sistemler çalıştırılabilmektedir (Mertens ve ark., 2020). Literatürde, doğal afetlerin, felaketlerin, MERS, SARS ya da Ebola gibi salgın hastalıkların, kısa ve uzun vadede fobi, anksiyete, depresyon ve umutsuzluk gibi zararlı duygulara yol açtığı açıkça bildirilmiştir (Hossain ve ark., 2020; Qi ve ark., 2020; Steinberg ve Daniel 2020). Yaşanan bu olumsuz durumların ise insanların rutin yaşantılarında meydana gelen değişikliklerden kaynaklandığı belirtilmektedir (Duan ve Zhu 2020; Wang ve ark., 2020; Xiao 2020).

COVID-19 pandemisi dünya üzerindeki çok önemli küresel salgınlardan biridir. COVID-19 salgınının ciddi olumsuz fizyolojik, sosyal ve ekonomik etkileri birçok ülkede ağır tablolarda gözlemlenmektedir. Bu olumsuz etkiler, stres, depresyon, psiko-somatik ve psiko-sosyal bozukluklar gibi durumlara neden olmaktadır (Duan ve Zhu 2020; Xiao 2020). Pandemi hızla yayılırken, COVID-19'un kolay bulaşma potansiyeli, tedavi eksikliği ve virüsle ilişkili yüksek ölüm oranları nedeniyle yaşanan psikopatolojik sorunlarda artışın yaşanması ve sürmesi beklenmektedir (Duan ve Zhu 2020; Gao ve ark., 2020; Rothan ve Byraredy 2020). Bireylerin COVID-19 ile enfekte olmaktan korktukları sıklıkla belirtilmektedir. Bu nedenle, bireylerin COVID-19 pandemisi karşısında fobik reaksiyonlar yaşamaya başladıkları belirlenmiştir (Kang ve ark., 2020; Li ve ark., 2020; Liu ve ark., 2020; Sun ve ark., 2020; Xiang ve ark., 2020). Bu durumun koronofobi şeklinde özel bir sınıflamaya dahil edilmesi, COVID-19 fobisinin erken

belirtilerinin tespiti, daha yüksek fobik davranışlar sergileyen bireylere zamanında profesyonel psikolojik/psikiyatrik desteğin sağlanması ve yönlendirilmesi için oldukça önemlidir (Duan ve Zhu 2020; Qi ve ark., 2020). Bu noktada en önemli adım COVID-19 fobisinin tespitidir (Arpaci ve ark., 2020).

COVID-19 pandemisinin eğitim alanında getirdiği en önemli değişiklik ise şüphesiz üniversitelerde eğitimin uzaktan sürdürülmesidir. Bu durum en önemli rutin yaşam değişikliklerinin başında gelmektedir. Bu yaşam tarzı değişikliği üniversite öğrencilerinde sağlığa ya da eğitime özgü fobilerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Sağlık çalışanlarında pandemilere ilişkin psikolojik zorlukların genel popülasyona oranla daha sık yaşadığına ilişkin çalışmalar mevcuttur (Kang ve ark., 2020; Kisely ve ark., 2020; Quitkat ve ark., 2020; Alsubaie ve ark., 2019). Sağlık çalışanı olmaya aday ve hasta ile en yakın mesafede olan hemşirelik öğrencilerinde COVID-19'a ilişkin olumsuz duygu durumlarının değerlendirildiği çalışmalar daha sınırlı olmakla birlikte, literatürde hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobileri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. COVID-19 fobi olmasa da anksiyete parametrenin değerlendirildiği, bir grup sağlık profesyoneli olmaya aday öğrenci ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin anksiyete yaşadıkları belirlenmiştir (Saddik ve ark., 2020). Üniversitelerin sağlık alanı dışındaki bölümlerinde eğitim alan öğrencilerde yapılmış çalışma sayısı da sınırlıdır (Cao ve ark., 2020; Ekiz 2020; Islam ve ark., 2020; Li ve ark., 2020). Sonuçlar, sağlık alanı dışında eğitim gören üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemisinin etkileri bakımından değerlendirilmesinin çok önemli olduğunu yansıtmaktadır. Oysaki hem eğitim şekli olarak sağlık bakımı eğitiminin ruhuna uygun olmayan şekilde uzaktan eğitim alan hem de meslek hayatlarında solunum yolu ile bulaşan bu hastalıkta en riskli grup olarak hastaya bakım veren, hastalığın etkilerine ve ölüme en çok tanık olan hemşire adayları hemşirelik lisans öğrencilerinin COVID-19 pandemisine ilişkin fobi ve ilişkili durumların değerlendirilmesi çok önemli olacaktır. Bu nedenle araştırmada; bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde eğitim gören tüm hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobilerinin ve yordayıcısı olarak belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ve sağlık anksiyetelerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; "Öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşmakta mıdır?",

“Öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri tanıtıcı özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?”, “Öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri ile belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri ile sağlık anksiyeteleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”, “Öğrenci hemşirelerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri ve sağlık anksiyeteleri COVID-19 fobilerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” sorularına cevap aranmaktadır.

Yöntem

Araştırma kesitsel tipte bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini; araştırmanın yapıldığı 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı'nın Ocak-Mart 2021 tarihleri arasında bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde eğitim gören öğrencilerin tümü oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin hesaplanmasında G*Power 3.0 programı kullanılmış, güven aralığı 0.95, güç 0.80 ve tip 1 hata 0.05 olacak şekilde hesaplama yapılmıştır. Hesaplama sonucunda gerekli örneklem büyüklüğünün en az 146 olması gerektiği bulunmuştur. Ancak veri kaybı için %10 kayıp riski göz önüne alınarak örneklem sayısı 170 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini; araştırmanın yapıldığı 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı'nın Ocak-Mart 2021 tarihleri arasında bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde eğitim ve araştırmanın amacı açıklandıktan sonra araştırmaya katılmayı kabul eden 184 öğrenci hemşire oluşturmuştur (Tablo 1). Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenci hemşirelerin sosyodemografik verileri, COVID-19 fobileri, belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri, sağlık anksiyeteleri değerlendirilmiştir. Ek olarak öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri ile ilişkili durumlar ve belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün ve sağlık anksiyetelerinin COVID-19 fobilerini yordayıp yordamadığı analiz edilmiştir.

Veriler; araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan “Öğrenci Tanıtım Formu” ile “COVID-19 Fobisi”, “Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük”, “Sağlık Anksiyetesi” ölçekleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Öğrenci Tanıtım Formu

Form, araştırmacı tarafından literatür bilgisi ve uzman görüşleri dikkate alınarak oluşturulmuştur (Cao ve ark., 2020; Ekiz 2020; Islam ve ark., 2020; Live ark., 2020). Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özellikleri ile ilişkili 15 çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır.

COVID-19 Fobisi Ölçeği (C19P-S): C19P-S, korona virüse karşı gelişebilen fobiyi ölçmek üzere geliştirilmiştir. Arpacı ve ark. tarafından geliştirilen ölçek, 20 madde ve dört alt boyuttan oluşan, beş likertli bir öz-değerlendirme aracıdır (Arpacı ve ark., 2020). Psikolojik, Somatik, Sosyal ve Ekonomik Alt Boyutlar ölçülmektedir. C19P-S toplam puanı, alt boyutlardan elde edilen puanlarının toplamıdır ve 20 ile 100 puan arasında değişmektedir. Yüksek ölçek puanı yüksek koronafobiyi göstermektedir. Cronbach alpha değeri 0.926 olarak belirtilmiştir.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği: Ölçeğin Kısa Formu, Carleton, Norton ve Asmundson tarafından geliştirilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Sarıçam ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçek beş likertli, 12 maddelik ve iki alt boyutlu bir öz-bildirim aracıdır (Sarıçam ve ark., 2014; Carleton ve ark., 2007). Engelleyici anksiyete ve ileriye dönük anksiyete ölçeğin alt boyutlarıdır (Sarıçam ve ark., 2014). Ölçek toplam puanını madde toplam puanları oluşturmaktadır. Yüksek ölçek puanı, yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlüğü belirtmektedir. Cronbach alpha değeri 0.820 olarak belirtilmiştir.

Sağlık Anksiyetesi Ölçeği: Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Aydemir ve ark. (2013) tarafından yapılmıştır. Dörtlü likert tipine sahip ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek toplam puanını madde toplam puanları oluşturmaktadır. Cronbach alfa değeri 0.918 olarak belirtilmiştir (Aydemir ve ark., 2013).

Verilerin Toplanması

Veriler elektronik posta yolu ile araştırmaya katılmayı kabul eden tüm hemşirelik öğrencilere iletilmiş ve aynı yöntem ile toplanmıştır. Veri toplama araçlarının gönüllü öğrenciler tarafından doldurulmasının ortalama 20 dakika süreceği öğrencilere belirtilmiştir. Ön uygulama 10 gönüllü hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirilmiş, veriler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için aynı ilde bulunan devlet üniversitesinden “Etik Kurul Onayı (18.12.2020 tarihli ve 2020/13-100 protokol numaralı)” alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı kurumdan kurum izni alınmıştır. Ölçek sahiplerinden elektronik posta yolu ile ölçeklerin kullanım izni alınırken araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden de yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Araştırma boyunca Helsinki Bildirgesi'ne bağlı kalmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri üniversitenin lisanslı SPSS (21.0) istatistik paket programı ile yapılmıştır. Kullanılan analizler normallik varsayımı için basıklık, çarpıklık; tanımlayıcı istatistikler için sayı, ortalama, standart sapma, yüzdelik dağılımlar; ilişkinin belirlenmesi için korelasyon, yordayıcıların belirlenmesi için ise regresyon testleridir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin değerlendirilmesinde çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin değerlendirmesinin ardından kullanılacak istatistiksel testler belirlenmiştir. Çalışmalarda çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ve +1.5 değerleri arasında yer almasının, verilerin normal dağılım gösterdiği anlamını taşıdığı belirtilmektedir (Tabachnick ve ark., 2007). Araştırma verilerinin çarpıklık ve basıklık katsayıları değerlendirildiğinde ise çarpıklık ve basıklık katsayılarının be değerler arasında yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir (C19P-S:-0.476, 0.887; BTÖ:0.513, -0.039; SAÖ:0.617, 0.852). Dağılım normal olduğundan parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Araştırmada, parametrik yöntemler olan bağımsız iki örneklem t testi (Independent t Test), One Way ANOVA, Pearson Korelasyonu ve yordayıcıların tespiti için Çoklu Doğrusal Regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmada güven aralığı %95, istatistiksel olarak anlamlılık düzeyi ise $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Hemşirelik öğrencilerine ait sosyo-demografik ve tanıtıcı özellikler Tablo 1'de görülmektedir. Araştırmaya katılan 184 öğrenci hemşirenin sınıflara göre dengeli bir dağılım gösterdiği ve 0.95 güven aralığı, 0.80 güç, 0.05 tip 1 hata ile örnekleme temsil ettiği görülmektedir. Öğrenci hemşirelerin yaş ortalamaları 21.19 ± 3.32 yıl ve yaklaşık olarak %53'ü kızdır. En yüksek oranda yaşanan coğrafi bölge İç Anadolu Bölgesi olarak tespit edilirken (%35.86), en yüksek orana sahip aile tipi çekirdek aile olmuştur (%73.37). Öğrencilerin büyük kısmı (yaklaşık olarak %65) akademik başarılarını iyi ve çok iyi olarak nitelendirmiştir. Öğrencilerin tamamı COVID-19 pandemisine ilişkin kaygı duyduğunu, çoğunluğu (%90.21) kaygıya bağlı uyku düzeninin, yine büyük bir kısmı (%74.45) beslenme düzeninin olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir.

Tablo 1. Hemşirelik bölümü öğrencilerine ait sosyo-demografik ve tanıtıcı özellikler (N=184)

Sosyo-demografik ve Özellikler	Tanıtıcı	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kaçıncı sınıf			
1.sınıf		44	23.91
2.sınıf		45	24.45
3.sınıf		50	27.19
4.sınıf		45	24.45
Cinsiyet			
Kız		97	52.71
Erkek		87	47.29
Yaş ortalaması (yıl)		21.19±3.32	
En uzun yaşadığı yer			
İl		82	44.56
İlçe		78	42.39
Köy		24	13.05
En uzun yaşanan coğrafi bölge			
Karadeniz		8	3.35
Doğu Anadolu		26	14.13
Güneydoğu Anadolu		19	10.32
Akdeniz		43	23.37
Ege		9	4.89
Marmara		13	7.06
İç Anadolu		66	35.86
Aile tipi			
Çekirdek		135	73.37
Geniş		49	26.63
Akademik başarı			
Çok iyi		50	27.17
İyi		70	38.04
Orta		44	23.91
Zayıf		16	8.69
Çok Zayıf		4	2.17
COVID-19 pandemisine ilişkin kaygı durumunuz			
Evet		184	100.0
Hayır		0	0.0
Yaşadığımız kaygının uyku düzeninizi etkileme durumu			
Evet		166	90.21
Hayır		2	1.09
Kararsızım		16	8.69
Yaşadığımız kaygının beslenme düzeninizi etkileme durumu			
Evet		137	74.45
Hayır		32	17.39
Kararsızım		15	8.15
Yaşanan kaygılar			
Sevdiklerinin ölümü/hastalanması		61	33.15
Eğitimi etkin şekilde alamama		59	32.06
Gelecekte mesleki yetersizlik		43	23.37
Ekonomi		21	11.41
TOPLAM		184	100.00

En sık görülen kaygılar ise sevdiklerinin hastalanması ya da ölmesi (%33.15), eğitimi etkin şekilde alamama (%32.06), gelecekte mesleki yetersizlik (%23.37) ve ekonomi (%11.41) olarak

Tablo 2. Öğrencilerin ait tanıtıcı özelliklere göre “C19P-S” puan ortalamalarının dağılımı (N=184)

Sosyo-demografik ve Tanıtıcı Özellikler	C19P-S X±SS
Kaçıncı sınıf	
1.sınıf	4.370±0.170 ^a
2.sınıf	3.875±0.146 ^b
3.sınıf	3.462±0.438 ^c
4.sınıf	3.271±0.398 ^d
Test ve p değeri	F=21.307* p=0.000**
Cinsiyet	
Kız	3.977±0.186 ^a
Erkek	3.468±0.361 ^b
Test ve p değeri	t=3.659*** p=0.03**
En uzun yaşadığı yer	
İl	3.917±0.270 ^a
İlçe	3.362±0.125 ^b
Köy	3.121±0.522 ^c
Test ve p değeri	F=16.435* p=0.001**
En uzun yaşanan coğrafi bölge	
Karadeniz	3.869±0.123 ^b
Doğu Anadolu	3.764±0.166 ^b
Güneydoğu Anadolu	4.279±0.388 ^a
Akdeniz	3.542±0.113 ^c
Ege	3.411±0.201 ^c
Marmara	3.997±0.611 ^b
İç Anadolu	3.252±0.518 ^d
Test ve p değeri	F=18.336* p=0.002**
Akademik başarı	
Çok iyi	4.249±0.211 ^a
İyi	3.976±0.121 ^a
Orta	3.451±0.315 ^b
Zayıf	3.411±0.201 ^c
Çok Zayıf	3.406±0.316 ^c
Test ve p değeri	F=14.285* p=0.002**
COVID-19 pandemisine ilişkin en sık duyulan kaygılar	
Ekonomi	4.372±0.241 ^b
Eğitimi etkin şekilde alamama/kliniğe çıkamama	3.197±0.204 ^c
Gelecekte mesleki yetersizlik	3.188±0.327 ^c
Sevdiklerinin ölümü/hastalanma	3.411±0.191 ^a
Test ve p değeri	F=13.112* p=0.002**
Yaşadığınız kaygı uyku düzeninizi etkiledi mi?	
Evet	3.407±0.233 ^a
Hayır	3.219±0.113 ^b
Kararsızım	3.211±0.201 ^b
Test ve p değeri	F=12.884* p=0.003**
Yaşadığınız kaygı beslenme düzeninizi etkiledi mi?	
Evet	3.284±0.117 ^a
Hayır	3.044±0.311 ^b
Kararsızım	3.094±0.276 ^b
Test ve p değeri	F=11.471* p=0.002**

*F: Tek yönlü varyans analizi test istatistiği,

**p: İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi (p ≤ 0.05),

***t: Bağımsız gruplarda farkın anlamlılığı test istatistiği,

a,b,c: Farklılığı yaratan gruplar Scheffe testi ile 0.05 yanılma düzeyinde bulunmuştur.

belirtilmiştir (Tablo 1). Karşılaştırma analizleri ile hemşirelik bölümü öğrencilerinin C19P-S puan ortalamaları ile sınıfların, cinsiyetlerinin, yaşadığı yerlerin/ bölgelerin, akademik başarılarının ve geleceğe dair akademik planlamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2). Sınıf arttıkça koronafobilerinin azaldığı belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyeti kız olan, ilde yaşayan, akademik başarıları yüksek, geleceğe yönelik kariyer hedefi olan öğrenci hemşirelerin ölçek puanları daha yüksek bulunmuştur (p<0,05) (Tablo 2).

Araştırmada kullanılan ölçme araçlarından elde edilen puanların maximum, minimum, ortalama, standart sapma, cronbach alpha değerleri, çarpıklık ve basıklık katsayıları Tablo 3'te gösterilmiştir. Ölçek genel puanları ve ölçek alt boyut puanları değerlendirildiğinde ölçeklere verilen en düşük ve en yüksek puanların 1.22 ve 5.00 puan aralığında değişkenlik gösterdiği, ölçek ortalama puanlarının kısmen yüksek değere sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu durum öğrencilerin koronofobilerinin yüksek olmasının yanında belirsizliğe karşı tahammülsüz olduklarını ve sağlık anksiyetelerini işaret etmektedir. Tüm ölçek ve alt boyutların cronbach alpha değerlerinin 0.83-0.93 aralığında yer aldığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları arasındaki ilişki, korelasyon analizleri ile tespit edilmiş ve Tablo 4'te belirtilmiştir (Tablo 4). COVID-19 Fobisi Ölçeği puanları ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği toplam puanları (r=0.876, p<0.05) ve tüm alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r=0.685, r=0.495, p<0.05). Benzer şekilde COVID-19 Fobisi Ölçeği puanları ile Sağlık Anksiyeteleri Ölçeğinin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r=0.788, p<0.05).

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin belirsizliğe karşı tahammülsüzlüklerinin ve sağlık anksiyetelerinin, COVID-19 fobilerini yordayıp yordamadığını tespit etmek üzere gerçekleştirilen regresyon analizinin sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır. Belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ölçek ve alt ölçekleri ile sağlık anksiyetelerinin; hemşirelik bölümü öğrencilerinin COVID-19 fobisi puanları üzerindeki çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre ölçek ve alt ölçeklerin birlikte COVID-19 fobisi puanlarına ilişkin varyansın %53'ünü açıkladığı görülmektedir.

Tablo 3. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarından elde edilen puanların maximum, minimum, ortalama, standart sapma, cronbach alpha değerleri, çarpıklık ve basıklık katsayıları (N=184)

Ölçekler/Alt Boyutlar	Minimum	Maximum	Ortalama Puan	Standart Sapma	Cronbach Alpha
C19P-S ^a	2.16	5.00	68.39	18.11	0.93
C19P-S					
1. Alt Boyut ^b (Psikolojik Boyut)	1.22	4.46	20.54	5.45	0.89
C19P-S					
2. Alt Boyut ^c (Psikosomatik Boyut)	2.17	4.69	22.72	4.98	0.91
C19P-S					
3. Alt Boyut ^d (Ekonomik Boyut)	2.36	4.73	23.21	4.76	0.86
C19P-S					
4. Alt Boyut ^e (Sosyal Boyut)	2.47	4.91	23.88	4.79	0.87
BTÖ ^f	2.44	4.88	51.13	6.17	0.83
BTÖ					
1. Alt Boyut ^g (Engelleyici Anksiyete)	3.11	5.00	22.58	9.17	0.84
BTÖ					
2. Alt Boyut ^h (İleriye Dönük Anksiyete)	1.47	4.92	22.18	7.81	0.89
SAÖ ⁱ	2.54	3.94	62.34	7.32	0.87

^a: C19P-S, ^b: C19P-S 1. Alt Boyut, ^c: C19P-S 2. Alt Boyut, ^d: C19P-S 3. Alt Boyut, ^e: C19P-S 4. Alt Boyut, ^f: Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ), ^g: BTÖ 1. Alt Boyut, ^h: BTÖ 2. Alt Boyut, ⁱ: Sağlık Anksiyetesi Ölçeği

Tablo 4. Hemşirelik bölümü öğrencilerinde kullanılan, “C19P-S”, “Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği” ve “Sağlık Anksiyetesi Ölçeği” puanları-ölçek toplam puan korelasyonunun belirlenmesi (N=184)

Ölçekler	C19P-S	C19P-S 1.Alt Boyut	C19P-S 2.Alt Boyut	C19P-S 3.Alt Boyut	C19P-S 4.Alt Boyut	BTÖ	BTÖ 1. Alt Boyut	BTÖ 2. Alt Boyut	SAÖ	
C19P-S	r	1								
C19P-S	p									
1.Alt Boyut	r	0.645	1							
1.Alt Boyut	p	0.002								
2.Alt Boyut	r	0.449	0.743	1						
2.Alt Boyut	p	0.018	0.001							
3.Alt Boyut	r	0.497	0.777	0.899	1					
3.Alt Boyut	p	0.021	0.001	0.011						
4.Alt Boyut	r	0.780	0.782	0.573	0.357	1				
4.Alt Boyut	p	0.036	0.014	0.012	0.021					
BTÖ	r	0.876	0.649	0.267	0.667	0.847	1			
BTÖ	p	0.007	0.001	0.013	0.021	0.001				
1.Alt Boyut	r	0.685	0.541	0.544	0.402	0.698	0.729	1		
1.Alt Boyut	p	0.003	0.005	0.003	0.013	0.001	0.002			
2.Alt Boyut	r	0.495	0.677	0.656	0.558	0.503	0.777	0.727	1	
2.Alt Boyut	p	0.034	0.001	0.0001	0.002	0.003	0.002	0.001		
SAÖ	r	0.788	0.497	0.635	0.889	0.892	0.566	0.878	0.779	1
SAÖ	p	0.002	0.013	0.002	0.002	0.002	0.002	0.002	0.001	

Tablo 5. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin belirsizliğe karşı tahammülsüzlerinin ve sağlık anksiyetelerinin COVID-19 fobisini yordamasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları (N=184)

Ölçekler	B	SS	β	t	p	Tolerance	VIF
Sabit	222.198	1.329	-	5.426	0.000		
BTÖ	0.433	0.127	0.151	1.998	0.033	0.649	1.027
SAÖ	0.467	0.223	0.139	3.446	0.004	0.540	1.032

R=0.73, Adjusted R²=0.53, p<0.05*

Tabloda ölçeklerin yordamadaki katkılarına bakıldığında her iki ölçeğin (BTÖ ve SAÖ) yine modele ilişkin anlamlı katkılarına olduğu (p<0,05) görülmektedir. Regresyon sonuçlarında görüldüğü üzere gerek toplam puanlar gerekse alt ölçek puanları üzerinden yapılan analizlerden, her iki ölçeğin de alt boyutları ile birlikte önemli düzeyde bir yordayıcı katkısının olduğu (%53) belirlenmiştir (Tablo 5).

Tartışma

Literatürde sağlık profesyonellerinin COVID-19'e ilişkin psikiyatrik parametrelerinin değerlendirildiği çalışmalar mevcut olsa da (Kang ve ark., 2020, Kisely ve ark., 2020, Quittkat ve ark., 2020); hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobisinin değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sağlık alanında öğrencilerde yapılan çalışmaların da doğrudan COVID-19 fobisine odaklanmadığı, anksiyete gibi fobi kavramından farklı ancak fobiye yakın psikolojik parametrelere yöneldiği görülmüştür (Kim ve ark., 2021; Kochuvilayil ve ark., 2021; Özden ve Parlar Kiliç 2021; Huang ve ark., 2020; Ramos-Lira ve ark., 2020; Saddik ve ark., 2020; Walter ve McGregor 2020). Farklı parametrelere odaklanılsa da yapılan çalışma sonuçlarının, bireylerin pandemiye bağlı olumsuz duygular yaşaması bakımından çalışma sonuçlarına paralel olduğu görülmektedir. Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin enfekte olma ve ailelerine taşıma konusunda anksiyete yaşadıkları belirlenmiştir (Saddik ve ark., 2020). COVID-19 pandemisinin sağlık profesyonellerinin psikolojik refah üzerindeki etkisini ölçmek için nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı ve 250 sağlık profesyonelinin (doktorlar, hemşireler ve paramedik personel) dahil edildiği çalışma sonuçlarına göre, koronafobi sağlık profesyonellerinde dikkate alınması gereken ve sağlık profesyonellerinin ruh sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkilere sahip önemli bir durumdur.

Sağlık alanı dışında eğitim verilen bölümlerdeki üniversite öğrencilerinde konu ile ilişkili çalışmalar da sınırlıdır (Cao ve ark., 2020; Ekiz 2020; Islam ve ark., 2020). Bu çalışmalar da benzer şekilde doğrudan COVID-19 fobisine odaklanmasa da çalışmaların sonuçları üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemisi dolayısıyla olumsuz duygular yaşadığı ve COVID-19 pandemisinin etkileri (beslenme, uyku düzeni vb.) bakımdan üniversite öğrencilerinin değerlendirilmesinin çok önemli olduğunu yansıtmaktadır.

Araştırmaya katılan tüm sınıflardan hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik ve tanımlayıcı özellikleri ile COVID-19 fobisi ölçek puanları ilişkisel bakımdan birlikte değerlendirildiğinde; öğrencilerin eğitim gördükleri sınıfın (eğitim yılı), cinsiyetinin, en uzun yaşadıkları yerin, coğrafi bölgenin ve akademik başarılarının ölçek puanları ile istatistiksel olarak anlamlı ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Fobilerin hem bireylerin içinde buldukları durumları etkileyen hem de bunlardan etkilenen duygular olduğu düşünüldüğünde, fobilerin hemşirelik öğrencilerin sosyo-demografik ve tanımlayıcı özellikleri ile ilişkili olması beklenen bir sonuçtur. Çalışma sonuçlarına benzer şekilde cinsiyetin pandeminin olumsuz etkilerini yaşama hususunda önemli bir faktör olduğu ve kızlarda daha sık olumsuz durumların yaşanabildiği belirtilmiştir (Huang ve ark., 2020; Ramos-Lira ve ark., 2020; Walter ve McGregor 2020). Benzer şekilde öğrencilerin yaklaşık olarak %75'inin beslenme düzeninin olumsuz etkilendiği ve beslenme düzeni olumsuz etkilenen öğrencilerin COVID-19 fobi puan ortalamalarının etkilenmeyenlere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 etkisi ile beslenme düzeninde yaşanan değişikliklerin değerlendirildiği 1011 hemşirelik öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen bir çalışmanın sonucu benzer şekilde aynı sonuca işaret etmektedir (Özden ve Parlar Kiliç 2021). Çalışma sonuçlarına göre pandemi hemşirelik öğrencilerinin çok büyük

kısımında beslenme artışı ve beslenme örüntüsünde bozulma yaşandığı belirtilmiştir. Başka bir çalışmada ise Hindistan ve Avustralyalı hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 pandemisine ilişkin kaygılarının yüksek, uyku ve beslenme düzenlerinin ise bozuk olduğu belirtilmiştir (Kochuvilayil ve ark., 2021). Pandemiye bağlı izolasyonun ise hemşirelik öğrencilerine ruhsal yükler getirdiği, şiddetli anksiyete, depresyon ve yetersiz beslenme ile ilişkili olduğu literatürde yer alan çalışma sonuçları arasındadır (Kim ve ark., 2021).

Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobisi puan ortalamaları ile ilişkili durumları değerlendirirken sadece fobilerin özellikleri değil ek olarak pandeminin doğasının da unutulmaması doğru bir yaklaşım olacaktır. Kalabalık yerleşim yerlerinde yaşayan hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobilerinin yüksek olması bu varsayımı kanıtlar niteliktedir. Benzer şekilde COVID-19 vaka yoğunluğunun fazla olduğu coğrafi bölgelerde yaşayan hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobilerinin yüksek olması da şaşırtıcı olmamaktadır. Öğrenci hemşirelerin akademik başarılarının artmasına paralel olarak, COVID-19 fobilerinin de artması, bilgi düzeylerinin yüksek olması durumunda pandeminin olumsuz şartlarına ilişkin aşırı reaksiyon oluşturulduğunun işaretidir. Yapılan çalışmada hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobileri, öğrenciler tarafından duyulan kaygılar ile birlikte değerlendirildiğinde ise fobi puanları en yüksek olan hemşirelik öğrencilerinin en yoğun yaşadığı kaygının, sevdiklerinin ve ailesinin hastalanması ya da ölümü olması, fobi duygusunun tanımında da bahsedildiği üzere fobinin ne kadar güçlü kaygılar ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Öğrenciler tarafından sıklıkla ifade edilen diğer iki kaygı türü ise mesleki yetersizlik ve uzaktan eğitimi etkin şekilde alamama olmuştur. Bu durum öğrenci hemşirelerin, hasta başında uygulamalar yaparak eğitim almaya ve bakımı öğrenmeye ihtiyacı olan hemşirelik ruhunu uzaktan eğitim ile kavrayamama kaygısını yansıtmaktadır. Gelişmiş ülkelerde COVID-19 pandemisinin kariyer gelişimine yönelik kaygıya etkisinin değerlendirildiği bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada da COVID-19 fobisi ile kariyer kaygısının yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ifade edilmiştir (Mahmud ve ark., 2021). Bahsedilen çalışmada katılımcılar hemşire ya da hemşirelik öğrencileri olmasa da sonuçlar oldukça önemli ve çalışmaya paraleldir.

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin akademik başarıları ile COVID-19 fobilerinin ilişkili olduğu ve başarı arttıkça COVID-19 fobilerinin arttığı

analiz ile tespit edilmiştir. Ancak çalışmada hemşirelik öğrencileri ile başka bir bölümde eğitimine devam eden öğrencilerin COVID-19 fobilerinin karşılaştırılmaması nedeni ile, hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobisi puan ortalamalarının yüksek olmasını doğrudan aldıkları hemşirelik eğitime bağlamak doğru değildir. Ek olarak sınıflar düzeyinde bakıldığında hemşirelik öğrencilerinin ilerleyen sınıflarda COVID-19 fobisi puanlarının giderek azalması, öğrencilerin daha fazla bilgi edindikçe daha fazla fobi yaşamadıklarını aksine baş edebildiklerini açıkça göstermektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ve sağlık anksiyetesi puanları da COVID-19 fobisi puan ortalamalarına benzer şekilde yüksektir. Yaşam şartlarında ciddi zorunlu değişimlerin yaşanması, hemşirelik öğrencilerini kliniklerden ayırıp eğitimin uzaktan devam etmesi, sürecin belirsizlikler ile dolu olması ve özellikle de hemşirelerin en çok enfekte olan çalışan gruplarının başında gelmesi; yüksek ölçek puanlarının en önemli nedeni olarak öngörülebilmektedir.

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobilerinin, öğrencilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğü ve sağlık anksiyeteleri arasındaki korelasyon ilişkisi de analiz edilmiştir. Öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri ile belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, aynı yönlü doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Ek olarak öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobileri ile sağlık anksiyeteleri arasında da anlamlı korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ilişkiler araştırma sorusunun cevabı niteliğindedir. Bu durum fobi duygusunun ve pandemilerin doğası ile ilgilidir. Hayatlarına bu kadar zorunlu ciddi değişiklik getiren ve önemli olumsuz sonuçların yaşanabileceği COVID-19 pandemisinde, öğrencilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük, anksiyete ve fobi yaşamaları öngörülebilen bir durumdur. Ek olarak belirsizliğe karşı tahammülsüzlüklerin ve sağlık anksiyetelerinin, öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobilerini %53 oranında açıklıyor olması da yukarıda bahsedilen durumun bir kanıtıdır. Öğrenci hemşirelerin COVID-19 fobisi %53 gibi büyük bir oranda belirsizliğe karşı tahammülsüzlüklerine ve sağlık anksiyetelerine dayanmaktadır. Korelasyon analizi ile çalışmada kullanılan veri toplama araçlarının ne kadar uyumlu olduğu, bir diğer ifade ile COVID-19 fobisi kavramının kendisi kadar onunla ilişkili kavramların çalışılmasının önemi açıkça ortaya konmuştur. Belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ve yoğun sağlık anksiyetesi

yaşayan tüm sınıflardan hemşirelik öğrencilerinin pandemiye ilişkin fobilerinin, ilişkili durumların, kaygılarının ve belirsizliğe tahammülsüzlüklerinin tespiti, öğrencilerde profesyonel bir psikososyal rehabilitasyonun gerekliliğinin saptanması ve girişimde bulunulması bakımından oldukça önemlidir. Çalışma sonuçları, hemşirelik öğrencilerde çok önemli bir parametre olan COVID-19 fobisinin ve yordayıcılarının belirlenmesi bakımından literatüre önemli katkı sağlamaktadır.

Fobilerin pek çok olumsuz etkilerinin olduğu biliniyor; geleceğin hemşireleri olan bugünün hemşire adaylarının COVID-19 fobisi yaşadığının tespit edilmesi çok önemli bir durumdur. Tespit edilmesi profesyonel bir rehabilitasyon ve psikososyal destek için son derece önemli bir adımdır. Fobiye bağlı olumsuzlukların yaşanması, mesleğe başlanmaması ya da meslekten hemşirelerin ayrılması COVID-19'un yönetiminde anahtar rolde olan hemşirelerin azalmasına neden olabilecektir. Bakım alan hastalara düşen hemşire sayısı azalacak ve orantılı olarak bakımın kalitesi düşebilecektir. Çalışma sonuçları, sağlık sektörünün ayakta kalabilmesi, hastaların aldığı bakım kalitesinin standardının sağlanması ve en önemlisi de devletin sağlık profesyonellerinin ve sağlık profesyoneli adaylarının sağlığını tehdit eden durumlar ile mücadele etmek konusunda hemşirelerin yaşam şartlarının iyileştirilmesine yönelik politika ve protokollerin geliştirilmesinde önemli bir adım olabilecektir. Hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 fobisinin ve yordayıcılarının belirlenmesinin; öncelikle öğrenci hemşirelere, dolayısıyla yarının hemşirelerine, hastaların aldıkları sağlık bakım hizmetlerinin kalitesine ve literatüre ciddi katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yarının hemşireleri olacak ve bugün mesleğe en yakın dönemde olan hemşirelik öğrencileri kaygı, belirsizliğe tahammülsüzlük ve COVID-19 fobisini yaşamaktadır. Hemşirelik öğrencileri bir yandan sevdiklerinin hastalanması ve hatta ölümü için kaygı duyarken, diğer yandan uzaktan eğitim dolayısıyla klinikten uzak kaldıkları için hastalarına en iyi bakımı verememe ve meslekte yetersizlik kaygısı yaşamaktadırlar. Her dönemdeki öğrenci bu durumları yaşamakta ancak farklı düzeylerde yaşamaktadır. Çalışma hemşirelik öğrencilerinde daha önce incelenmeyen COVID-19 fobisinin ve yordayıcılarının incelenmesi bakımından ve

hemşirelik bölümünde yer alan tüm sınıfların dahil edilmesi bakımından özgün ve güçlü bir çalışmadır.

Ancak hemşirelik bölümü dışında eğitim gören öğrencilerle karşılaştırma yapılmamış olması, araştırmanın bir sınırlılığı olarak kabul edilebilmektedir. Ayrıca araştırmanın analizinde kullanılan korelasyon analizinin daha büyük örneklem gruplarında yapılması sonuçlar için önemli olabileceğinden büyük örneklem gruplarında (birden fazla üniversitenin ya da birden fazla ilin hemşirelik öğrencilerinin dahil edilebileceği) benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin dört yıllık hemşirelik lisans eğitimin sonrasında, meslekte en aktif olacakları dönemde fobi yaşamayı, fobilerin olumsuz etkilerine maruz kalarak mesleği etkin olarak yerine getirememesi ya da meslekten ayrılması sağlıkta büyük bir güç kaybı olacaktır. Bu doğrultuda tüm hemşirelik öğrencilerinin sınıflarına ve düzeylerine uygun profesyonel psikososyal ve rehabilitasyon programlarına dahil edilmesi önerilmektedir. Bu programları yönetecek akademisyen ve klinisyenlerin ulusal ve uluslararası arenalarda yaşanan en güncel durumlar üzerinden öğrencileri desteklemeleri oldukça önemli olacaktır.

Teşekkür

İstatistik konusunda desteğini esirgemeyen Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Ökten'e teşekkür ederim.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Araştırmanın yapılabilmesi için Etik Kurul'dan onay (18.12.2020, 2020/13-100), araştırmanın yapılacağı kurumda etik izin, ölçek sahiplerinden mail yolu ile kullanım izni ve katılımcılardan onam alınmıştır. Araştırma boyunca Helsinki Bildirgesine bağlı kalmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: FDT.; Tasarım: FDT.; Danışmanlık: FDT.; Veri toplama ve/veya Veri İşleme: F.D.T.; Analiz ve/veya Yorum: FDT.; Kaynak tarama; FDT.; Makalenin Yazımı: FDT.; Eleştirel inceleme: FDT.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Araştırmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Öğrenci hemşireler COVID-19 pandemisine ilişkin fobi yaşamaktadır.

- Öğrenci hemşirelerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlükleri ve sağlık anksiyeteleri, COVID-19 fobisini büyük oranda açıklamaktadır.
- Çalışma ile öğrencilerin COVID-19 fobilerinin azaltılmasına ilişkin her türlü profesyonel desteğin ve terapi programlarının planlanmasının gerekliliği ve önemi ortaya konmuştur.

Kaynaklar

- Alsubaie S, Temsah MH, Al-Eyadhy AA, Gossady I, Hasan GM, Al-Rabiaah A, ve ark. (2019). Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus epidemic impact on healthcare workers' risk perceptions, work and personal lives. *The Journal of Infection in Developing Countries*, 13, 920-926.
- Ausin B, Munoz M, Castellenos MA, Garcia S. (2020). Prevalence and Characterization of Specific Phobia Disorder in People over 65 Years Old in a Madrid Community Sample (Spain) and its Relationship to Quality of Life. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1915. doi:10.3390/ijerph17061915
- Arpaci I, Karatas K, Baloglu M. (2020). The development and initial tests for the psychometric properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences*, 164, 110108. doi:10.1016/j.paid.2020.110108
- Aydemir Ö, Kirpınar I, Sati T, Uykur B, Cengiz C. (2013). Sağlık Anksiyetesi Ölçeği'nin Türkçe için Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 50, 325-331.
- Cao W, Fang Z, Hou G, Han M, Xu X, Dong J, ve ark. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287, 1-5.
- Carleton RN, Norton MPJ, Asmundson GJ. (2007). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 105-117.
- Duan L, Zhu G. (2020). Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic. *The Lancet Psychiatry*, 7, 300-302.
- Ekiz M. (2020). Koronavirüs Karantinasında Günlük Tutan Üniversite Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25, 387-401.
- Gao J, Zheng P, Jia Y, Chen H, Mao Y, Chen S, ve ark. (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *Plos One*, 15, 0231924. doi:10.1371/journal.pone.0231924
- Garcia M, Lipskiy N, Tyson J, Watkins R, Esser ES, Kinley T. (2020). Centers for Disease Control and Prevention 2019 novel coronavirus disease (COVID-19) information management: addressing national health-care and public health needs for standardized data definitions and codified vocabulary for data exchange. *Journal of the American Medical Informatics Association*, 27, 1476-1487.
- Hossain MM, Sultana A, Purohit N. (2020). Mental health outcomes of quarantine and isolation for infection prevention: a systematic umbrella review of the global evidence. *Epidemiology and Health*, 42, doi:10.4178/epih.e2020038.
- Huang L, Lei W, Xu F, Liu H, Yu L. (2020). Emotional responses and coping strategies in nurses and nursing students during COVID-19 outbreak: A comparative study. *PLoS One*, 15, e0237303. doi:10.1371/journal.pone.0237303
- Islam MA, Barna SD, Raihan H, Khan MNA, Hossain MT. (2020). Depression and anxiety among university students during the COVID-19 pandemic in Bangladesh: A web-based cross-sectional survey. *PloS One*, 15, e0238162. doi:10.1371/journal.pone.0238162
- Kang L, Li Y, Hu S, Chen M, Yang C, Yang CX, ve ark. (2020). The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *The Lancet Psychiatry*, 7, 14. doi:10.1016/S2215-0366(20)30047-X
- Keyes A, Deale A, Foster C, Deale D. (2020). Time intensive cognitive behavioural therapy for a specific phobia of vomiting: A single case experimental design. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 66, 101523. doi:10.1016/j.jbtep.2019.101523
- Kim SC, Sloan C, Montejano A, Quiban C. (2021). Impacts of Coping Mechanisms on Nursing Students' Mental Health during COVID-19 Lockdown: A Cross-Sectional Survey. *Nursing Reports*, 11, 36-44.
- Kisely S, Warren N, McMahon L, Dalais C, Henry I, Siskind D. (2020). Occurrence, prevention, and management of the psychological effects of emerging virus outbreaks on healthcare workers: rapid review and meta-analysis. *BMJ*, 369. Doi:10.1136/bmj.m1642.
- Kochuvilayil T, Fernandez RS, Moxham LJ, Lord H, Alomari A, Hunt L, ve ark. (2021). COVID-19: knowledge, anxiety, academic concerns and preventative behaviours among Australian and Indian undergraduate nursing Students: A cross sectional study. *Journal of Clinical Nursing*, 30, 882-891.
- Li W, Yang Y, Liu ZH, Zhao YJ, Zhang Q, Zhang L, ve ark. (2020). Progression of mental health services during the COVID-19 outbreak in China. *International Journal of Biological Sciences*, 16, 1732-1738.
- Li X, Lv S, Liu L, Chen R, Chen J, Liang S, ve ark. (2020). COVID-19 in Guangdong: Immediate Perceptions and Psychological Impact on 304,167 College Students. *Frontiers in Psychology*, 11, doi:10.3389/fpsyg.2020.02024.
- Liu N, Zhang F, Wei C, Jia Y, Shang Z, Sun L, ve ark. (2020). Prevalence and predictors of PTSS during COVID-19 outbreak in China hardest-hit areas: Gender differences matter. *Psychiatry Research*, 287, 112921. doi:10.1016/j.psychres.2020.112921

- Mahmud MS, Rahman MM, Masud-UI-Hasan M, Islam MA. (2021). Does 'COVID-19 phobia' stimulate career anxiety?: Experience from a developing country. *Heliyon*, 7. doi:10.1016/j.heliyon. 2021. e06346.
- Mertens G, Gerritsen L, Duijndam S, Saleminck E, Engelhard IM. (2020). Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal of Anxiety Disorders*, 74, 102258. doi:10.1016/j.janxdis.2020.102258
- Özden G, Parlar Kiliç S. (2021). The Effect of Social Isolation during COVID-19 Pandemic on Nutrition and Exercise Behaviors of Nursing Students: Ecology of Food and Nutrition, 1-19. doi:10.1080/03670244. 2021.1875456
- Qi J, Yang X, Tan R, Wu X, Zhou X. (2020). Prevalence and predictors of posttraumatic stress disorder and depression among adolescents over 1 year after the Jiuzhaigou earthquake. *Journal of Affective Disorders*, 261, 1-8.
- Quittkat HL, Düsing R, Holtmann FJ, Buhlmann U, Svaldi J, Vocks S. (2020). Perceived impact of COVID-19 across different mental disorders: A study on disorder-specific symptoms, psychosocial stress and behavior. *Frontiers in Psychology*, 11. doi: 10.3389/fpsyg.2020.586246
- Ramos-Lira L, Rafful C, Flores-Celis K, Rios JM, Garcia-Andrade C, Gasca MLR, ve ark. (2020). Emotional responses and coping strategies in adult Mexican population during the first lockdown of the COVID-19 pandemic: An exploratory study by sex, *Salud Mental*, 43, 243-251.
- Roehr B. (2013). American Psychiatric Association explains DSM-5: *BMJ*, 346, 3591.
- Rothan HA, Byrareddy SN. (2020). The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Journal of Autoimmunity*, 109, 102433. doi:10.1016/j.jaut.2020.102433
- Saddik B, Hussein A, Sharif-Askari FS, Kheder W, Temsah MH, Koutaich RA, ve ark. (2020). Increased levels of anxiety among medical and non-medical university students during the COVID-19 pandemic in the United Arab Emirates. *Risk Management and Healthcare Policy*, 13, 2395-2406.
- Sarıçam H, Erguvan F, Akın A, Akça M. (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) Türkçe formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1, 148-157.
- Steinberg JW, Daniel J. (2020). Depression as a major mental health problem for the behavioral health care industry. *Journal of Health Sciences Management and Public Health*, 1, 44-49.
- Sun L, Sun Z, Wu L, Zhu Z, Zhang F, Shang Z, ve ark. (2020). Prevalence and risk factors of acute posttraumatic stress symptoms during the COVID-19 outbreak in Wuhan, China, *MedRxiv*, doi:10.1101/2020.03.06.20032425.
- Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. (2007). Using multivariate statistics, Beşinci Basım, Pearson Boston, MA.
- Walter LA., McGregor AJ. (2020). Sex-and Gender-specific Observations and Implications for COVID-19. *Western Journal of Emergency Medicine*, 21, 507-509.
- Wang C, Cheng Z, Yue XG, McAleer M. (2020). Risk management of COVID-19 by universities in China, *Multidisciplinary Digital Publishing Institute*. doi:10.3390/jrfm13020036
- Xiang YT, Yang Y, Li W, Zhang L, Zhang Q, Cheung T, ve ark. (2020). Timely mental health care for the 2019 novel coronavirus outbreak is urgently needed. *The Lancet Psychiatry*, 7, 228-229.
- Xiao C. (2020). A novel approach of consultation on 2019 novel coronavirus (COVID-19)-related psychological and mental problems: structured letter therapy. *Psychiatry Investigation*, 17, 175-176.